

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сейтов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Курбанова Земфира Ибрагимовна
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18

Норов Шухрат Сувонович
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25

Холхужаева Юлдуз Уралбоевна
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31

Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35

Ergashev Mavlon Eshniyozovich
SHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40

Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44

Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50

Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55

Нурметова Фазилат Илхомовна
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61

Рахманова Мавлуда Эркин қизи
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71

Исманов Иброхим Набиевич
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИЯТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЙИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ҲУДУДЛАРИНИ БАҲҚАРОП РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ НАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҲҚАРОП ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИҶТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОҲ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАГ'РИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАҲР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА ҲУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОҲААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЖАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Xadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАНО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

RESEARCH BY WESTERN SCHOLARS ON THE LITERARY AND SPIRITUAL HERITAGE OF ABU ABDULLAH RUDAKI

Dilfuza Rozikovna Vakhabova

Bukhara State University, Lecturer at the Department of "Islamic History and Source Studies, Philosophy", Doctoral student at BSU

Abstract. This article discusses the life and creative legacy of the eminent Persian-Tajik poet and thinker, Abu Abdullah Rudaki, who is considered one of the founders of the classical Persian literary tradition. Exploring the key stages of Abu Abdullah Rudaki's life and creative journey provides a unique opportunity to comprehend the significance of his contribution to world literature and culture. Various historical periods and the works of scholars and researchers have been analyzed to shed light on the magnitude and profundity of his poetic and literary heritage. The research findings highlight the paramount importance of preserving and continuing the study of this great literary heritage.

Key words: intercultural communication, eminent, Persian-Tajik poetry, historical study, literary heritage, cultural significance.

ABU ABDULLOH RUDAKIYNING ADABIY – MA'NAVIY MEROSI G'ARB OLIMLARI TOMONIDAN O'RGANILISHI

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

Buxoro davlat universiteti "Islom tarixi va manbashunosligi, falsafa" kafedrasida o'qituvchisi, BDU doktaranti

Annotasiya. Bu maqolada mumtoz fors-tojik she'riyati asoschilaridan biri sanalgan, buyuk shoir va mutafakkir Abu Abdulloh Rudakiy madaniy merosi va ijodini o'rganish tarixi haqida so'z boradi. Mutafakkir Rudakiy hayoti va ijodini o'rganishning asosiy bosqichlarini ko'rib chiqish, uning jahon adabiyoti va madaniyatiga qo'shgan hissasi ahamiyatini tushunish uchun imkoniyat yaratadi. Abu Abdulloh Rudakiy hayoti, ijodi va ma'naviy-axloqiy merosi, turli tarixiy davr sharqshunos olimlari va tadqiqotchilarining asarlarida tahlil qilinib, uning she'riy va ma'naviy merosi boyligi va teranligi ochib berilgan. Tadqiqot natijalari esa, bu buyuk adib merosini asrab-avaylash va o'rganishni davom ettirish naqadar muhim ekanini anglab yetishga undaydi.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo muloqot, mumtoz, fors-tojik she'riyati, o'rganish tarixi, adabiy merosi, madaniy ahamiyati.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N18>

Kirish. Hozirgi jahon hamjamiyatida, texnologik va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlarining jadallashuvi bilan tavsiflangan globallashuv davrida, o'tmish madaniy-ma'naviy merosini asrab-avaylash va o'rganish nihoyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada, Abu Abdulloh Rudakiyning ma'naviy-adabiy merosini globallashuv sharoitida, o'rganishning dolzarbligi asoslab berilgan, uning milliy o'ziga xoslikni saqlash, madaniyatlararo muloqot,

zamonaviy jamiyat ma'naviy rivojlanishi uchun ilhom manbai bo'lishidagi ahamiyati ta'kidlangan.

Rudakiy nomi bilan mashhur Abu Abdulloh Rudakiy fors-tojik adabiyoti tarixidagi eng nufuzli va ko'zga ko'ringan shoirlardan biridir. Abu Abdulloh Rudakiy IX-asrda yashab o'tgan bo'lsada, ko'plab jahon mamlakatlari adabiyoti, san'ati va madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatgan, mumtoz fors-tojik she'riyatining asoschisi bo'lib hisoblanadi. Ushbu maqolada, adibning hayoti va madaniy merosi va ijodining dunyoda o'rganish tarixini ko'rib chiqamiz, shuningdek, uning fors-tojik she'riyati va jahon adabiyoti va ijtimoiy tafakkuri rivojiga qo'shgan ulkan hissasi haqida so'z yuritamiz. Abu Abdulloh Rudakiy o'zidan g'azal, qasida, ruboiy va boshqa lirik-epik asarlarni o'z ichiga olgan boy ijodiy-adabiy meros qoldirdi. Uning she'riyati teran falsafasi, hissiy boyligi va go'zalligi bilan ajralib turadi. Uning ijodida ko'plab tarixiy, estetik, axloqiy va madaniy jihatlar mavjud bo'lib, bu uni adabiyotshunos, faylasuf va tarixchilar uchun qimmatli tadqiqot ob'ektiga aylantiradi. Abu Abdulloh Rudakiy boy va teran mazmunli adabiy ijodining tadqiqoti, fors-tojik madaniyati va jahon hamjamiyati uchun ulkan madaniy ahamiyatga ega. Abu Abdulloh Rudakiyning she'riyati, fors-tojik tili madaniy merosi bo'lgan mamlakatlarning milliy, tarixiy xotirasiga aylangan. Bu asarlar hozirgi zamon tadqiqotchi olimlar va go'zallik muxlislarini ilhomlantirishda davom etmoqda va uning ijobiy ta'sirini hozirgi fors-tojik adabiyoti va madaniyatida ko'rish mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Abu Abdulloh Ja'far ibn Muhammad Rudakiy IX asrning atoqli fors-tojik shoiri va mutafakkiri edi. Uning fors-tojik adabiyoti va madaniyati rivojiga qo'shgan hissasi juda katta bo'lib, uning she'rlari hamon she'riyat muxlislarini va tilshunoslarini o'z jozibasiga va betakrorligi bilan hayratga soladi va ilhonlantiradi. Bu buyuk shoirning nafaqat Vatanida, balki butun jahon adabiyoti namoyandalari, olimlar, tilshunos va sharqshunoslari, uning ma'naviy-adabiy ijodini qadrlaydi. G'arbda Abu Abdulloh Rudakiyning ma'naviy-adabiy merosini tadqiq etish va o'rganish, uning jahon adabiyoti va san'atiga ta'sirini baholash maqsadida ko'pgina tadqiqotlar olib borilgan. Asrlar davomida Rudakiyning boy va teran, betakror adabiy ijodi, nafaqat Sharqda, balki G'arbgacha ham mashhur bo'ldi. Abu Abdulloh Rudakiyning she'rlari va axloqiy-ijtimoiy, falsafiy g'oyalariga Yevropa olimlari, arab tarjimonlari, islom tasavvuf olimlari qiziqish bildirganlar. Buyuk adib Rudakiyning asarlari Ispaniya va Yevropaning boshqa hududlarida tarqala boshlaganida, Yevropa xalqlari tillariga birinchi tarjimalari XI-asrda qilingan.[1][11;15 b]

Rudakiy she'rlardan tashqari, yashagan davrining ijtimoiy hayoti va odatlariga oid ruboiy, qasida va masnaviyalar muallifi hamdir. Bu asarlar G'arb tadqiqotchilarini chuqur va teran mazmunli, falsafiy qarashlari bilan e'tiborini o'ziga tortdi, ular uning dunyoga, inson hayoti va uning tabiatiga xos ijtimoiy-falsafiy qarashlarini tushunishga harakat qildilar.[2][13]

Abu Abdulloh Ja'far ibn Muhammad Rudakiy adabiy merosini va hayotini o'rganish G'arbda XIX-asrning dastlabki yillarida boshlangan. Yevropa olimlari orasida birinchi bo'lib, Rudakiy she'riyatini o'rgangan fransuz sharqshunosi Amal Lui Mariya Mishel Jurden (1788-1818) boshlab bergan. U o'zining "Fors" kitobining "Somoniyalar qulagandan keyingi, fors adabiyoti taqdiri" bobida, fors-tojik adabiyoti va fors-tojik adabiy tilining paydo bo'lishini, Somoniylar davri bilan bog'lab beradi. Abu Abdulloh Rudakiy, birinchi fors-tojik adabiyoti shoiri, "nazm va kuylar ustasi" deb ataydi. [3][6; 62 b]

1818-yilda Avstriyalik tarixchi, sharqshunos va diplomat, sharq adabiyoti tadqiqotchisi va tarjimoni, shoir Jozef fon Xammer-Purgshalning asari nashr etildi. U o'zining asarida fors-

tojik adabiyoti asoschisi bo'lgan Abu Abdulloh Rudakiy haqidagi ayrim ma'lumotlar berib o'tadi.

1841-yilda boshqa bir fransiyalik sharqshunos Lui Dyube (1798-1863) ning yangi asari nashr etildi. Bu asarga "la Pers" (Fors) deb nom berilgan edi. Asarning muallifi Lui Dyube o'z asarining adabiyot bobida, adib Rudakiy haqida bir qancha ma'lumotlar beradi va nemis tadqiqotchisi Jozef fon Xammer- Purgshalning bergan ma'lumotlarini tasdiqlaydi va takrorlaydi.

Muhokama Garchi Abu Abdulloh Rudakiy adabiy ijodi, g'arbda XIX asrning boshlarida o'rganila boshlangan bo'lsada, bizgacha saqlanib qolgan adabiy merosini to'plash, XIX asrning 70-yillarida boshlangan. XIX asrning ikkinchi yarmida Rudakiy ijodini o'rganishda jiddiy o'zgarishlar ro'y beradi. Agarda XIX-asr boshlarida barcha asarlar, faqat tazkiralalar ma'lumotlariga asoslangan bo'lsa, keyinchalik XIX-asrning ikkinchi yarmida asoslangan manbalarga ega ma'lumotlar chegarasi kengayib boradi. Abu Abdulloh Rudakiy hayoti va ijodini o'rganishda yangi manbalarni birinchi bo'lib, taniqli nemis sharqshunosi Karl Germann Ete (1844-1917) jalb qiladi. U o'zining "Rudakiy-Somoniylar shoiri" maqolasida Rudakiygacha o'tgan adiblar she'riyatini, ahamiyatsiz edi" deb qayd etadi. Adib Abu Abdulloh Rudakiy ijodiga baho berilgan manbalardan olingan ma'lumotlarni o'z asarida bayon qiladi. [4][6; 63 b]

Nemis sharqshunosi Germann Ete bu masalaga ijobiy hissa qo'shgan birinchi g'arb tadqiqotchisidir. U Rudakiyning umumiy hajmi 238 bayt bo'lgan 25 ta parchani 24 manbadan olib, nemis tiliga tarjima qilingan va 1873-yil noyabrida chop etilgan "Rudakiy-Somoniylar shoiri" maqolasiga ilova qilgan. Germann Ete tomonidan nashr etilgan, Abu Abdulloh Rudakiy she'rlari, keyinchalik adibning adabiy-ma'naviy merosini o'rganishda, g'arb va sharq davlatlarida olib borilgan barcha tadqiqotlar uchun manba sifatida xizmat qilgan. Germann Ete ma'lumotlari ayrim kamchiliklarga ega bo'lsada, ammo shunga qaramay, u to'plagan Rudakiy adabiy she'riyati namunalari, keying bu sohadagi tadqiqotlar uchun poydevor bo'lib xizmat qildi. Ushbu maqolada Germann Ete "shoir Rudakiy tug'ilgandan ko'r bo'lganmi?" degan savolga ham to'xtalib o'tadi. [5][6; 63 b]

Shu munosabat bilan Germann Ete Muhammad Aufiyning "Lubob-ul-albob" tazkirasidagi (XIII asr) ma'lumotlarini keltiradi va shunday xulosa qiladi: "Rudakiyning ko'p baytlari va ulardagi turli ranglarning ta'rifi va aniq belgilanishining o'ziga xos xususiyatlari bunga zid keladi. O'shandan beri Rudakiy haqidagi keyingi barcha tadqiqotlarda, shoirning ko'zi o'zligi masalasi ko'tarilishida, Germann Ete izohlari katta ahamiyat egalladi. [6][10; 63 b]

Fransuz sharqshunosi, tilshunos va tarixchisi Charl Anri Ogniyus Shefer (1820-1889) o'z asarida, Karl Germann Ete maqolasi chop etilganidan 12 yil o'tib, adib Abu Abdulloh Rudakiy haqida qisqacha ma'lumot beradi. U adib Rudakiyning hayoti va ijodi, betakror qobiliyati to'g'risidagi manbalarda o'rganilgan ma'lumotlarini keltiradi.

1887-yilda fransuz sharqshunos va tilshunosi, tarjimoni Jeyms Darmsteterning (1849-1894) "Fors she'riyatining kelib chiqishi" asari nashr etildi, unda, to'rtinchi bob, mutafakkir Rudakiy ijodiga bag'ishlangan edi. Jeyms Darmsteter Somoniylar davrida fors-tojik she'riyati yuksak taraqqiyotga erishganini ta'kidlab, Rudakiyning shoir sifatida, egallagan o'rni va ahamiyatini ta'kidlab o'tadi. Asarda muallif, Rudakiyning tug'ilgandan ko'r bo'lgan degan rivoyatni takrorlaydi. Lekin muallif, Germann Etening, bu boradagi fikriga qo'shiladi: "Bu ko'zlar nigohi shu qadar aniq ko'rganki, afsonaning haqiqatligiga shubha bilan qaraymiz, undan

qolgan she'rlardagi ranglar jozibasi va jilosini tasvirlashda shoir ko'zi ojizligini unutmidek tuyuladi.”[7][3;18 b]

Jeyms Darmsteter, asosan o'z asarida boshqa manbalardagi ma'lumotlarni ifodalaydi va allaqachon ma'lum bo'lgan ma'lumotlarga, yangi hech qanday ma'lumot keltirmaydi. Ammo Jeyms Darmsteterning tadqiqoti, adib Rudakiy adabiy merosini o'rganish tadqiqotining ilk qadami bo'lgani uchun qimmatlidir. Jeyms Darmsteter Rudakiy she'rlarining badiiy sifati tahlil qilib, aynan shu maqsadda, adabiy merosiga baho berishga harakat qiladi. Jeyms Darmsteter adib Rudakiy ijodini g'arb shoirlari ijodi, jumladan Gomer she'rlari bilan qiyoslaydi. Shunday qilib, Jeyms Darmsteter adib Rudakiy she'riyatidagi baytlarini birinchilardan bo'lib, mohiyatini anglashga harakat qiladi. va bu sohada muvaffaqiyatga erishadi.

Jeyms Darmsteterning asari bilan bir yilda, ingliz sharqshunosi va tarjimoni Foster Fidjeral Arbetnot (1833-1901) ning kitobi Londonda nashr etilgan. Bu risola “Fors portretlari” deb nomlanib, muallif Rudakiy adabiy ijodini tilga olinadi. Risolada Fidjeral Arbetnot shuningdek, Rudakiy tahallusi haqidagi fikrlarga, bu taxallus shoir tug'ilgan qishloq nomidan kelib chiqqan deb ta'kidlaydi.[8][6;65 b]

1890-yilda Charlz Pikeriing "Fors Choseri" deb nomlangan juda ajoyib maqolasi nashr etildi va muallif Abu Abdulloh Rudakiyni, ingliz adabiyoti asoschisi Jeffri Choser (1340-1400) bilan qiyoslaydi. Shu yo'l bilan Charlz Pikeriing Rudakiy adabiy-ma'naviy ijodi mazmuni va mohiyatiga aniqroq, mukammalroq izoh berib, uning merosiga yuksak baho beradi. Muallif: "Ayni paytda vahshiylik zulmati Yevropa hukmronlik qilgan bir paytda, Rudakiy yulduzi, fors she'riyati ufqida porladi." deb baho bergan o'z maqolasida. Sharq adabiyoti va she'riyatini baholashda, sharq jamiyatining ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy, o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmay turib, Yevropa mezonlari bilan baho berishga yondashish urinishlariga, salbiy munosabat bildirib, maqolasini shunday so'zlar bilan yakunlaydi: “Rudakiy haqidagi fikrim qanday bo'lishidan qat'iy nazar, uning adabiy merosini o'rganishga loyiq ekanligini tasdiqlashga tayyorman. Sharqning jo'shqin va otashin misralarini, Yevropa mezonlari bilan o'lchash adolatsizlikdir.”[9][11;6; 64 b.]

XIX-asrning oxirida Abu Abdulloh Rudakiy adabiy jodi italyan sharqshunos olimlarining diqqatini o'ziga tortdi. Italiyalik akademik, fors tili va adabiyoti mutaxassisi Italo Pizzi Italiyada birinchi bo'lib, “fors tili va adabiyoti” akademik sohasini yaratdi. Italo Pizzi “Fors adabiyoti tarixi” nomli kitobining birinchi jildida, fors-tojik she'riyati asoschisi Abu Abdulloh Rudakiy hayoti va ijodiga katta o'rin ajratadi. Lekin Italo Pizzi Germann Ete va Jeyms Darmsteterning ijodidagi, Rudakiy to'g'risidagi ma'lumotlarga to'liq tayanadi va bu tadqiqotchilardan uzoqqa bormaydi. Italo Pizzi o'z asarida, Rudakiy ma'naviy va adabiy merosining bizgacha yetib kelgan soni haqida o'z fikrlarini bayon qiladi. Shu bilan birga muallif, buyuk adib Rudakiy sheri baytlarni mazmuniga qarab 3 guruhga bo'ladi. U shu tarzda shoirning adabiy merosi mazmuniga baho berishga erishadi.[10][3; 71b]

XX asr boshlarida Germann Ete, yana bir asari “Yangi fors adabiyoti” chop etildi. Unda muallif oldin o'rganilgan manbalar chegarasini ancha kengaytirib, ularning sonini ellikkaga yetkazdi. Germann Ete maqolasida, o'quvchi e'tiborini qaratmoqchi bo'lgan, yana bir asosiy fikr quyidagicha: “Rudakiyning yuksak ruhiyati sifatida e'tirof etilishi mumkin bo'lgan misralar, bu dahoning buyukligi va bilimi haqida hikoya qiladi. U uchta mavzuda she'rlar yozgan: hukmdorlarni madh etuvchi she'rlar, sharob va sevgilisini tasvirlaydigan she'rlar, umidsizlik ruhidagi she'rlar. Shoir o'z she'rlarida mana shu ikki qarama-qarshilikni uyg'unlashtirish

uchun, islom aqidalarini, sharqning erksevar fikrlari bilan sintez qilishga o'ta ishtiyoq bildiradi." [11][6;65 b]

Rudakiy adabiy-ma'naviy merosini to'plashda, yana bir g'arb sharqshunos olimlaridan nemis tilshunosi, eron va turk tillari bo'yicha mutaxassis Paul Xorn (1863-1908) ning qo'shgan hissasi katta edi. Paul Xorn, shoir va tilshunos Asad Tusiy (1005-1073) ning "Lug'ati forsi" (XI) asarining tahliliy matnini nashrga tayyorlash jarayonida, adib Rudakiyning yangi baytlarini topishga muvaffaq bo'ldi. Asad Tusiyning "lug'ati forsi" asarining nashr etilgan kitobining kirish qismida Abu Abdulloh Rudakiyning "Kalila va Dimna" tarjimasining 16 bayti va "Sinbadnoma" asaridan ikki bayt topganligini e'lon qiladi. Keyinchalik sharqshunoslar Rudakiyning „Sinbadnoma“ hamda „Kalila va Dimna“ kabi dostonlari xususida fikr yuritganda ana shu manba orqali saqlanib qolgan parchalarga suyanadigan bo'ldilar. Paul Xorning "Fors adabiyot tarixi" deb nomlangan yana bir risolasida muallif, Rudakiy adabiy ijodiga to'xtalib o'tadi. Rudakiy ijodidagi baytlarning soni va bizgacha yetib kelgan "Kalila va Dimna" dostoni misralari haqida ma'lumot beradi. Paul Xorn Rudakiyning "Kalila va Dimna" asarining yo'qolib ketishining sababi, asarning tili oddiyligida, degan xulosaga keladi. Uning fikricha, Rudakiyning "Sinbadnoma" dostoni xuddi shunday tarzda bizgacha yetib kelmagan. Paul Xorn Rudakiy qasidalarining o'ziga xos xususiyatlari haqida to'xtalib, qiziqarli fikrlarni bayon etadi. Sharobga, ayniqsa, uzumga bag'ishlangan baytlariga o'quvchi e'tiborini qaratadi. Uning fikrlari ma'nosiz emas, shuning uchun, ulardan jumlar keltirishga arziydi: "U panegirik she'rlari bilan bir qatorda, bahor, muhabbat va sevgini kuylagan, boshqa misralarida, quvonch va muhabbat bilan sug'orilgan hayot falsafasini targ'ib qiladi. "Paul Xorn Abu Abdulloh Rudakiyning sharob haqidagi ikki baytini keltirib, shunday xulosaga keladi: "Sharqda shodlik va zavqlanishning uchta manbai bo'lgan: may, ishq va musiqa." [12][6; 65 b]

Yana bir sharqshunos ingliz yozuvchisi va olimi Edvard Granville Brovn (1862-1926) "Fors adabiyoti tarixi" deb nomlangan o'z kitobida Abu Abdulloh Rudakiyning hayoti va ijodi haqida yozadi. Xususan, Edvard Brovn Rudakiyning improvizatsiyachi shoir, mohir chang ijrochisi va qo'shiqchi, islomgacha bo'lgan mashhur musiqachi va qo'shiqchi Barbad bilan qiyoslaydi. Misol tariqasida Rudakiyning "Bo'yi jo'yi Mo'liyon" she'rlarining yaratilishi haqidagi mashhur afsonani keltiradi. Fikrlari isboti sifatida, Nizomiy Aruziy va Davlatshoh Samarqandiy asarlaridan misralar keltiradi. Edvard Brovn Rudakiy she'rlarining soni haqida Aufiy ma'lumotlarini qayta aytib beradi, Germann Etening Rudakiy adabiy merosini to'plashdagi rolini qayd etadi va adibning hali no'ma'lum she'rlarining topilishiga shubha yo'qligini aytadi. [13][2;450 b]

Fransuz sharqshunosi Jorj Friley o'zining "Adabiy fors" asarini yuqoridagi asarlaridan so'ng, nashr ettirgan bo'lsada, Abu Abdulloh Rudakiy haqidagi ma'lum manbalarni tilga oladi. [14][6; 69 b]

Buyuk adib Rudakiy ijodi Amerikalik sharqshunos olimlarning ham diqqatini tortdi. 1920-yilda mashhur Amerikalik sharqshunos Avraam Valentayn Uilyams Jekson (1862-1937) o'zining "Ilk fors she'riyati" kitobida Rudakiy ijodi haqida batafsil to'xtalib o'tadi. Bu olimning tadqiqoti, Rudakiy haqidagi manba ma'lumotlarini va ilgari nashr etilgan barcha tadqiqotlarni yoritish bo'yicha eng keng qamrovli tadqiqotlardan biri bo'ldi. Uilyams Jekson mutafakkirning adabiy muhiti va she'riyatining mazmunini aniqlashga harakat qiladi.

1923-yilda yana bir sharqshunos olim Ruben Levi (1891-1966) ning "Fors adabiyoti" nomli asari nashr etildi. Ruben Levi o'zining asarida Rudakiyning adabiy merosini tahlil

qilishga harakat qiladi. 1924 va 1926 yillarda yana bir ingliz sharqshunos va tilshunos olimi Edvard Denison Ros (1871-1940) ning “Rudakiy va Pseudo-Rudakiy” va “Bir qasida” nomli adib Rudakiy ijodiga bag’ishlangan ikkita maqolasi chop etilgan.

Aytib o’tilgan sharqshunos va tadqiqotchi olimlar asarlari va maqolalaridan tashqari buyuk fors-tojik she’riyati asoschisi Abu Abdulloh Rudakiy hayoti va adabiy ijodiga bag’ishlangan ma’lumotlar XIX asrning “Larussa katta Lug’ati” va “The encyclopedia British” (Britaniya ensiklopediyasi) da berilgan.

1926-yildan keyin G’arbda Abu Abdulloh Rudakiy haqida deyarli hech qanday tadqiqotlar olib borilmadi. E’tiborga loyiq tadqiqotlardan Chexoslovak sharqshunoslarining mashhur “Fors-tojik adabiyoti tarixi” nomli jamoaviy asari, mashhur forsshunos olim, akademik Yana Ripki (1886-1968) muharrirligi ostida chiqarildi. Umuman olganda, kitobda buyuk fors-tojik she’riyati asoschisi Abu Abdulloh Rudakiy hayoti va adabiy ijodiga bag’ishlangan ma’lumotlar, shoirning ijodi haqida yaxshi fikr beriladi, shuningdek, Rudakiy ijodi va uning hayot yo’li yetarlicha batafsil yoritiladi.

Natija qilib aytadigan bo’lsak, Abu Abdulloh Rudakiyning adabiy-ma’naviy merosini G’arbda o’rganish, bu ulug’ adibning jahon adabiyoti va madaniyatiga qo’shgan hissasini tushunish va baholashda katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Buyuk adibning ma’naviy-adabiy ijodidagi hissiy kechinmalari, ijodining teran va jozibakor xususiyatlari orqali, uning merosi asrlar davomida yashaydi va avlodlarni ilhomlantiradi. Hozirgi globallashuv davrida Abu Abdulloh Rudakiyning ma’naviy, adabiy-ma’naviy merosini o’rganish katta ahamiyatga ega. Shoirning ijodi va g’oyalari, nafaqat Markaziy Osiyoning madaniy boyligini ifodalaydi, balki butun jahon umuminsoniy qadriyatga ega va zamonaviy jamiyatning ma’naviy hayotini boyitish uchun ham dolzarbdir. Buyuk adib Rudakiyning ma’naviy-adabiy merosini o’rganish, madaniy va milliy o’ziga xoslikni asrab-avaylash, madaniyatlararo muloqotni qo’llab-quvvatlash va globallashgan dunyoda, zamonaviy jamiyatning ma’naviylashishiga xizmat qilmoqda. Bu bizga o’tmish va bugun, tarix va zamonaviylik o’rtasidagi bog’liqlikni ko’rish, voqelikning tez o’zgarib borayotgan davrida, dunyo haqida uyg’un tushunchani shakllantirish imkonini beradi. Abu Abdulloh Rudakiyning adabiy ijodi va g’oyalari madaniy, milliy o’ziga xoslikni saqlash, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish, tafakkurni boyitish va zamonaviy jamiyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Buyuk adibning merosini o’rganish, uning qadriyatlarini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga etkazishga yordam beradi, shu bilan birga jahon jamiyati uchun donolik va ilhom manbai bo’lib xizmat qiladi. Abu Abdulloh Rudakiyning ma’naviy-adabiy merosi turli madaniyatlar o’rtasida ko’prik vazifasini o’taydi va adib merosini o’rganish janondagi hamkorlik va madaniy xilma-xillikni hurmat qilishga yordam beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Уолтер И. Н. Абу-Абдулла Рудаки: Жизнь и творчество великого поэта. М.: Наука, 2000.
2. The Encyclopaedia of Islam, New Edition. Leiden: Brill Publishers, 2019.
3. Мирзоев А. М. Рудаки. Жизнь и творчество. — М.: Наука, 1968. с 62
4. Тагирджанов А. Т. Рудаки: Жизнь и творчество. История изучения. - Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1968,
5. Jeyms Darmsteter “Происхождение персидской поэзии”, стр. 18

6. Charles G. Pecketing. A Persian. Chayser. london .1890; Мирзоев А. М. Рудаки. Жизнь и творчество. М.: Наука, 1968. с 64
7. Italo Pizzi. Storia della poesia persiana, 1894. Torino pp 71-74 <https://books.google.co.uz/books>.
8. Browne, Edward Granville. A Literary History of Persia (4 volumes) Bethesda, MD: Ibex Publishers, 1997.
9. Брагинский И. С. Абу Абдаллах Джафар Рудаки. М.: Наука, 1989.
10. Jeums Darmsteter “Происхождение персидской поэзии”, М. 1925. стр. 18
11. Iran. viii. Persian literature (2) Classical Архивная копия от 18 октября 2020 на Wayback Machine // Iranica
12. М. Муллоахмад. Рудаки ва Рудакишуносон. (Мачмуаи маколахо). Душанбе. 2012.
13. Рудаки и 1000 лет персидской поэзии (Материалы международной конференции, г. Алматы, 4-5 ноября 2008 г.) 384 -390с

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).